

Offentlighet och motoffentligheter

Liberalismens ideologi växer fram tillsammans med kapitalismen. Med liberalismen kommer också en uppdelning mellan det privata och det offentliga, en uppdelning som givetvis på andra sätt funnits också i tidigare samhällen men som inte haft samma funktion i dem. Om man vill förstå den offentliga sfären så som den tar form i våra moderna samhällen är en naturlig utgångspunkt filosofen **Jürgen Habermas** bok *Borgerlig offentlighet*. Kategorierna "privat" och "offentligt" i det moderna samhället från 1962. Enligt Habermas ska den offentliga sfären förstås som en sammanslutning av privata personer som samlas för att diskutera offentliga angelägenheter eller gemensamma intressen, helst på ett neutralt sätt där privata intressen har lagts åt sidan. Den borgerliga offentliga sfären breddade på ett konkret sätt ut sig i 1700-talets moderna Europa i och med att den behövdes som en motvikt mot absolutistiska stater. Offentlighetens funktion var att medla mellan samhällens individer och staten genom att hålla staten ansvarig gentemot samhället. Det här förde bland annat med sig krav på insyn i statens angelägenheter. Men det förde också med sig ett bevarande av den borgerliga offentlighetens allmänna intressen genom bland annat yttrandefrihet, fri press, fri sammanslutning och i sinom tid även genom de parlamentariska institutionerna som hör till den representativa demokratin.

Filosofen **Nancy Fraser** menar i artikeln "Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy" att Habermas idealiserade den borgerliga offentligheten, även om det bör sägas att också han själv menade att den aldrig nått sin utopiska potential. Det handlar allra främst om att tillgången till den offentliga sfären aldrig varit helt fri. Sfären tillföll allra främst just borgarna och kunde fungera som ett sätt för dem att skydda sina ekonomiska intressen i den nyligen privatiserade ekonomiska sfären. Enligt Fraser byggde den offentliga sfären från början på att vissa skikt uteslöts, bland annat på grund av kön och klass. Men problemet är enligt Fraser inte bara att Habermas idealiserar den liberala offentliga sfären, utan att han inte behandlar andra icke-liberala och icke-borgerliga konkurrerande offentliga sfärer. Fraser lyfter upp historiker som menar att den borgerliga offentligheten aldrig var en offentlighet. Med denna offentlighet samexisterade andra typer av offentligheter, mot-offentligheter i vilka människor också samlades för att diskutera gemensamma intressen. Det handlade bland annat om nationalistiska

offentligheter, bönders offentligheter, elitkvinnors offentligheter och arbetarklassens offentligheter.

Redan Habermas såg tendenser till förfall i den offentliga sfären under 1900-talet, bland annat som en följd av att pressen i högre grad kommersialiserades och att samhället utvecklades till ett konsumtionssamhälle. Reklamens språkbruk genomsyrade i allt högre grad det offentliga livet och försvårade det kritiska tänkandet. Sedan Habermas skrev boken är det svårt att komma ifrån att dessa tendenser har förstärkts.

Som nämnt är liberalismen själva förutsättningen för uppdelningen mellan det privata och det offentliga. Om den ideala offentligheten, i Habermas bemärkelse av rationell och neutral diskussion om gemensamma angelägenheter, håller på att förfalla kan man undra om inte denna tendens också pekar på liberalismens nedgång. Vad som blir klart är att offentligheten inte är något som en gång för alla finns, utan något som måste skapas om den inte ska bli steril eller ätas upp av vinstintressen. I ett samhälle som inte i lika hög grad domineras av liberalismens ideologi kunde man kanske hoppas på nya former av motoffentligheter, inkluderande gemenskaper bortom kommersialiseringens logik, om man lyckas undvika högerextremismens fälla.

I det här numret av Ikaros behandlas offentlighetens utmaningar och möjligheter. Bland annat skriver **Martin Gustafsson** med utgångspunkt i **Johan Asplunds** filosofi om vad som saknas i den samtida offentliga diskussionen. **Emma Strömberg** och **Hugo Strandberg** utgår båda i sina texter från **Hannah Arendts** filosofi och behandlar den kritiska potential som ännu idag finns i offentligheten. **Be Nordling** är inne på en liknande linje när hon skriver om allmänningar som vision för hur samhällets ekonomi kunde organiseras. I **Sara Nymans** text problematiseras ett voyeuristiskt och liberalt perspektiv på offentligheten genom författarna **Suzanne Brøgger** och **Ulrika Dahl** – finns det potential att se offentligheten som formbar och inte som ett givet rollspel, finns det möjlighet att röra sig mot en livsförståelse bortom både ett fastklängande vid identiteter och ett ytligt experimenterande med identiteter? **Elisabeth Högdahl** frågar sig i sin text om den traditionella dikotomin mellan det offentliga och det privata i stadsterrängen kunde luckras upp genom att inkludera de personliga och immateriella minnena i stadsplaneringen och utvecklingen.

Christoffer Steffansson, chefredaktör